

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФАРМАЦІЇ

«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

МАТЕРІАЛИ
XI міжнародної
науково-практичної
конференції

30 КВІТНЯ 2026 РОКУ
М. ХАРКІВ

УДК: 615.22:616.1:351.84

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РЕЦЕПТУРНОГО ВІДПУСКУ МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ ХВОРИМ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ В УКРАЇНІ ЗА ЕЛЕКТРОННИМИ РЕЦЕПТАМИ

Панфілова Г. Л., Вандюк Л. Р.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

panf-al@ukr.net

Анотація. Забезпечення хворих на цукровий діабет тест-смужками є одним із важливих напрямків реалізації державної програми «Доступні ліки». Встановлено, що з 2023 р. в Україні хворим на цукровий діабет було відпущено 405,1 тис. упаковок (20,2 млн. тест-смужок) від 16 фірм-виробників. Упродовж 2023-2025 рр. держава відшкодувала аптекам за ці вироби 85515,451 тис грн за 88658 електронними рецептами. Доведена нерівномірність розподілу кількості погашених електронних рецептів на тест-смужки в Україні/ Так, перші три позиції за їх кількістю займали Дніпропетровська (10326 е-Рецептів), Харківська (8949) області та м. Київ (8639). Менше всього було погашено в аптеках електронних рецептів у Запорізькій (1038), Херсонській (161) та Донецькій (145) областях. Більше половини (55,69%) погашених електронних рецептів на тест-смужки передбачали доплату з боку пацієнта у розмірі більше 200,0 грн. Позитивним, з соціально-економічної точки зору, є той факт, що 24,24% електронних рецептів передбачали відпуск тест-смужок хворим безкоштовно.

Ключові слова: аптека, електронний рецепт, медичні вироби, рецептурний медичних виробів, фармацевтичне забезпечення населення, цукровий діабет.

Abstract. Providing patients with diabetes with test strips is one of the important areas of implementation of the state program «Affordable Medicines». It was established that since 2023, 405.1 thousand packages (20.2 million test strips) from 16 manufacturing companies have been issued to patients with diabetes in Ukraine. During 2023-2025, the state reimbursed pharmacies for these products 85,515,451 thousand UAH for 88,658 electronic prescriptions. The uneven distribution of the number of redeemed electronic prescriptions for test strips in Ukraine has been proven. Thus, the first three positions were occupied by Dnipropetrovsk (10,326 e-Prescriptions), Kharkiv (8,949) regions and Kyiv (8,639). The least amount of

electronic prescriptions were redeemed in pharmacies in Zaporozhye (1038), Kherson (161) and Donetsk (145) regions. More than half (55.69%) of redeemed electronic prescriptions for test strips required a co-payment from the patient of more than UAH 200.0. Positive, from a socio-economic point of view, is the fact that 24.24% of electronic prescriptions provided for the dispensing of test strips to patients free of charge.

Keywords: pharmacy, electronic prescription, medical devices, prescription medical devices, pharmaceutical provision of the population, diabetes mellitus.

Вступ. «Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року» (Стратегія – далі), яка була затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 р. № 34-р. передбачає досягнення основних завдань державної політики в охороні здоров'я вже у короткостроковій перспективі. Серед зазначених в Стратегії операційний завдань її реалізації питання підвищення ефективності лікування хворих на неінфекційні хронічні патології займає особливе місце. Слід зазначити, що обслуговування хронічних пацієнтів, які страждають на серцево-судинні патології, цукровий діабет та бронхіальну астму за електронними рецептами було започатковано в Україні з 1 квітня 2027 р., коли була запроваджена державна програма «Доступні ліки» [2, 3]. За будь-яких умов питання стабільного фармацевтичного забезпечення хворих, що потребують позитивним параметрам необхідних ЛЗ можна розглядати, як одне із пріоритетних завдань розвитку вітчизняної охорони здоров'я. До такої групи можна віднести й хворих на цукровий діабет I та II типу.

Враховуючи важливість проведення постійного моніторингу показників рівня глюкози у крові у хворих на цукровий діабет актуальним є проведення аналізу стану фармацевтичного забезпечення цих хворих медичними виробами (МВ) за державною програмою «Доступні ліки».

Мета. Провести аналіз стану рецепторного відпуску МВ (тест-смужок) за електронними рецептами упродовж 2023-2025 рр. в Україні.

Матеріали та методи. У дослідженнях використовувалися дані, які представлені на даршбордах Національної служби охорони здоров'я (НСЗУ) за показниками відпущених МВ (тест-смужки) за електронними рецептами в цілому по Україні та за її адміністративно-територіальними одиницями. У дослідженнях застосовувалися історичний, логічний, порівняльний, графічний, аналітичний, математико-статистичний та ін. методи досліджень. Вся необхідна обробка даних здійснювалась за допомогою стандартних пакетів статистичного аналізу *Statistica (version 12.0, StatSoft, Tulsa, USA)* та Excel spreadsheet.

Результати досліджень. Централізоване забезпечення хворих на цукровий діабет препаратами інсуліну здійснювався в Україні за державні кошти ще з 90-х років минулого століття. Необхідні препарати закуповувалися в рамках реалізації централізованих державних програм «Цукровий діабет». Окрім препаратів, за державні кошти закуповувались також й МВ, які необхідні для контролю рівня цукру в крові. Незважаючи на планомірне збільшення коштів, які виділялися державою на закупівлю препаратів інсуліну, а також необхідних МВ задовольнити потребу хворих на цукровий діабет у доступній та ефективній фармацевтичній допомозі, на жаль, не вдавалось. На це впливало багато факторів, у т. ч. нераціональний розподіл коштів, нецільове їх використання, неефективна організація проведення державних закупівель, корупція під час оформлення контрактів на поставку та розподіл препаратів, а також планування обсягів фінансування тощо.

Після Революції Гідності, яка посилила суспільні очікування стосовно організації доступного та ефективного медичного й фармацевтичного забезпечення населення було прийняте рішення про впровадження пілотного проєкту по препаратах інсуліну. Так, у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) від 5.03.2014 р. №73 наказу МОЗ України від 21.11.2016 р. №1264 було затверджено Реєстр референтних цін на препарати інсуліну [2]. Встановлено, що фармацевтичне забезпечення хворих на цукровий діабету I типу здійснювалось тоді за двома напрямками. Заклади охорони здоров'я, які обслуговували хворих ендокринологічного профілю організовували й проводили тендерні та безтендерні закупівлі препаратів інсуліну. За рецептами лікарів в аптечних закладах здійснювався відпуск цих препаратів хворим, а вартість відпуску компенсувалась за механізмами субвенцій та цільових податків з бюджетів місцевих громад. Тобто, реімбурсація відпуску здійснювалось за рахунок державних коштів адміністративно-територіальних одиниць країни [2]. Як свідчать дані спеціальної літератури, запровадження цього Пілотного проєкту зіграло значну роль в підвищенні рівня доступності надання хворим на цукровий діабет фармацевтичної допомоги, але загальний показник обсягу споживання препаратів інсуліну у 2017 р. (умовні упаковки ЛЗ) зменшився порівняно з даними попереднього 2016 р. [2, 3]. Запровадження масштабних програм з організації фармацевтичного забезпечення хворих із означеної групи потребувала більш системного розгляду та комплексного вирішення.

Вирішення цього питання знайшло своє продовження у 2021 р., коли інсуліни були включені у державну програму «Доступні ліки». На компенсацію вартості відпуску препаратів інсулінів з аптек хворим на цукровий діабет I типу

було виділено з бюджету 660 млн грн [2]. У 2023 р. урядом було прийняте рішення про включення у цю програму й МВ – тест-смужок для вимірювання рівня глюкози у крові. Наказом МОЗ України від 21.08.2023 р. №1495 були затверджені два переліка (ЛЗ та МВ), вартість яких підлягає реімбурсації зі НСЗУ. За вказаними переліками можна було отримати МВ вже з 31 серпня 2023 р. Всього на той час налічувалось 23 найменування, з яких 2 пацієнти мали змогу отримати повністю безкоштовно за рахунок бюджету [2]. У 2025 р. таких МВ вже було 42 торгових найменувань, але всі вони були імпортного походження [4].

За результатами проведеного аналізу було встановлено, що за вищезначений період було відпущено хворим на цукровий діабет 405,1 тис. упаковок або 20,2 млн тест-смужок від 16 виробників [5]. Загальна сума відшкодування дорівнювала 85515,451 тис грн, а всього було погашено 88658 електронних рецептів, які були виписані 30024 хворим на цукровий діабет І типу. На рис. 1 наведений розподіл показників кількості погашених електронних рецептів на МВ в Україні упродовж 2023-2025 рр. за її регіонами.

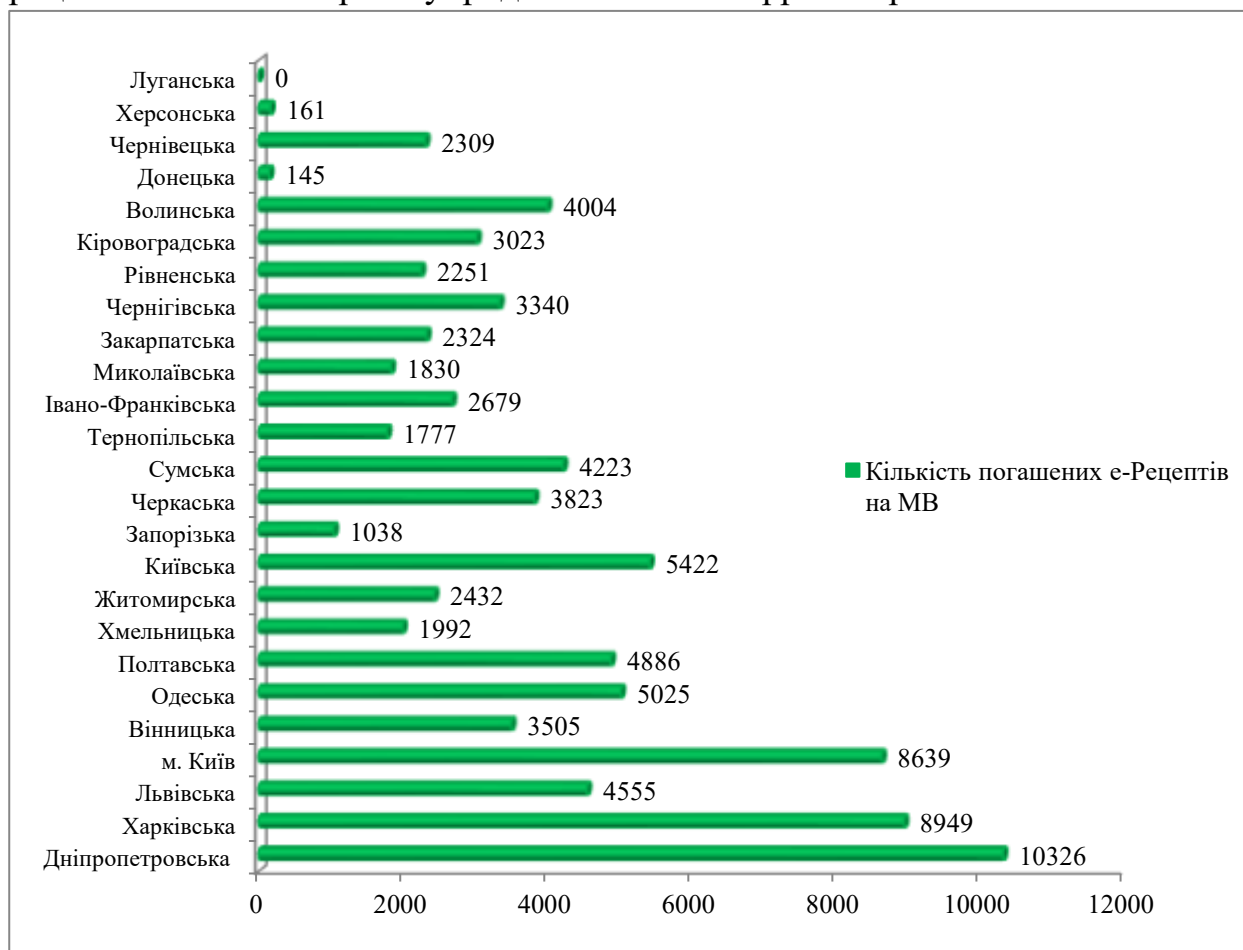

Рис. 1 Результати аналізу кількості погашених е-Рецептів на МВ (тест-смужки) у аптечних закладів України упродовж 2023-2025 рр. (10 місяців 2025 р.) [5]

Звертає на себе увагу вкрай нерівномірний розподіл цих показників по різних областях України, з значним домінуванням показників у Дніпропетровській області (10326 е-Рецептів) та Харківській області (8949 електронних рецептів). Третю позицію посів м. Київ (8639 електронних рецептів). У позиції аутсайдерів знаходилися такі регіони, як Запорізька (1038 електронних рецептів), далі з істотним відривом представлена Херсонська (161 електронний рецепт) та Донецька (145 електронних рецептів) області. Як бачимо, найнижча кількість електронних рецептів була характерна для тих областей, які знаходяться у зоні бойових дій або мають у складі тимчасово окуповані території. В середньому, на один регіон України припадало 3694 виписаних електронних рецептів на МВ, які розглядаються.

У подальшому була проаналізована структура сукупності погашених рецептів. Аналіз здійснювався за сумою доплати: 0,0% доплати (безкоштовно для пацієнта, у 100,0% відшкодування здійснює держава); до 100,0 грн; до 200,0 грн; більше 200,0 грн (рис. 2-3). За даними рис.2 можна зробити висновок про порівняно високу вартість МВ, які були відпущені хворим на цукровий діабет I типу. Більше половини всіх погашених електронних рецептів були виписані на тест-смужки, за якими пацієнти повинні були сплатити більше 200,0 грн. Слід відмітити, що майже кожен четвертий (24,24%) електронний рецепт був погашений на безкоштовних умовах, тобто вартість МВ була сплачена повністю державою.

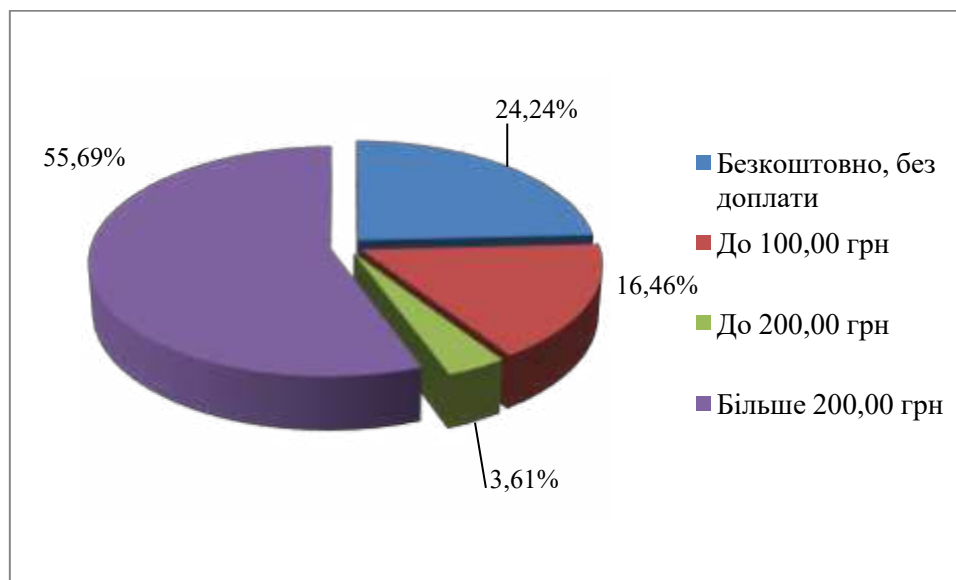

Рис.2. Аналіз структури сукупності погашених е-Рецептів на МВ хворим на цукровий діабет в Україні упродовж 2023-2025 рр.(листопад 2025 р.) [5]

Логічним виглядає той факт, що й кількість пацієнтів, які доплатили більше 200,0 грн за рецепт також була значної більшої, ніж по іншим варіантам

доплат з боку НСЗУ. Так, 18,9 тис. хворих, що дорівнювало 53,54% доплачували за МВ більше 200,0 грн (рис. 3). Далі були представлені групи пацієнтів, які отримували МВ безкоштовно (8,4 тис. осіб або 23,80%), а на третій позиції з істотним відривом були представлені хворі, які доплатили до 100 грн у разі відпуску їм МВ (6,3 тис. хворих або 17,85%).

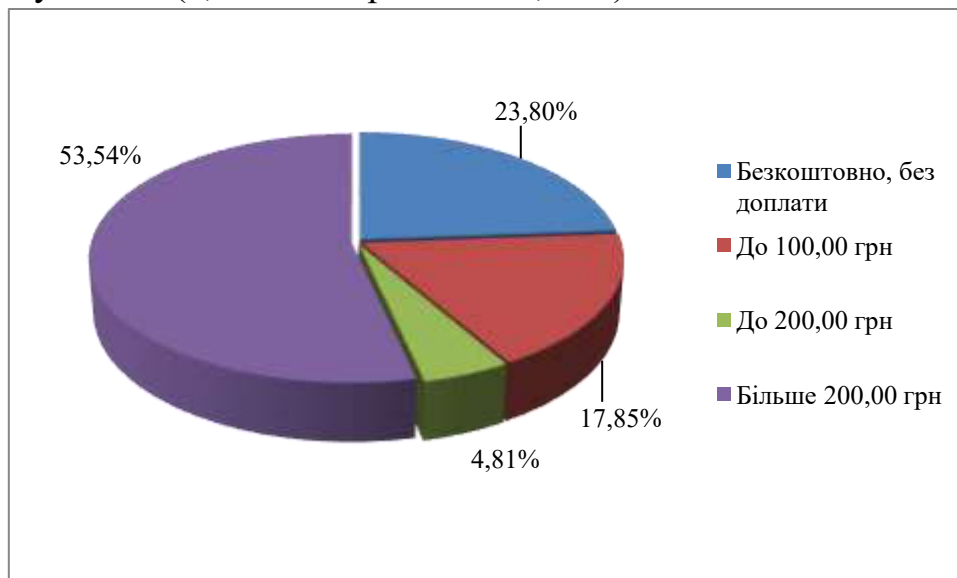

Рис. 3. Аналіз структури пацієнтів, як погасили е-Рецепти на МВ у відповідності до рівня доплати в Україні упродовж 2023-2025 рр.(листопад 2025 р.) [5]

Найменша кількість погашених електронних рецептів та кількість хворих припадає на групи з доплатою до 200 грн. (3,61% та 4,81% відповідно). Можна припустити, що це пов'язане з ціновими характеристиками групи МВ, які ми досліджували, а також того асортименту, який був внесено у переліки МВ, що реімбурсуються НСЗУ.

Всього з моменту внесення МВ у державну програму «Доступні ліки» електронні рецепти були виписані 30024 хворим на цукровий діабет I типу (таблиця 1). На одного хворого припадало 2,95 електронних рецептів в цілому по Україні. Результати структурного аналізу виписаних електронних рецептів хворим на цукровий діабет I типу дозволив визначити, що найбільша кількість хворих, яким лікарі виписали електронні рецепти на МВ спостерігалась у м. Києві (3515 пацієнтів). Далі була представлена Дніпропетровська (2931 пацієнт) та Харківська (2487 осіб) області. В свою чергу, найнижчі дані спостерігалися у Запорізькій (494 особи), Херсонській (67 пацієнт) та Донецькій (51 хворих) областях.

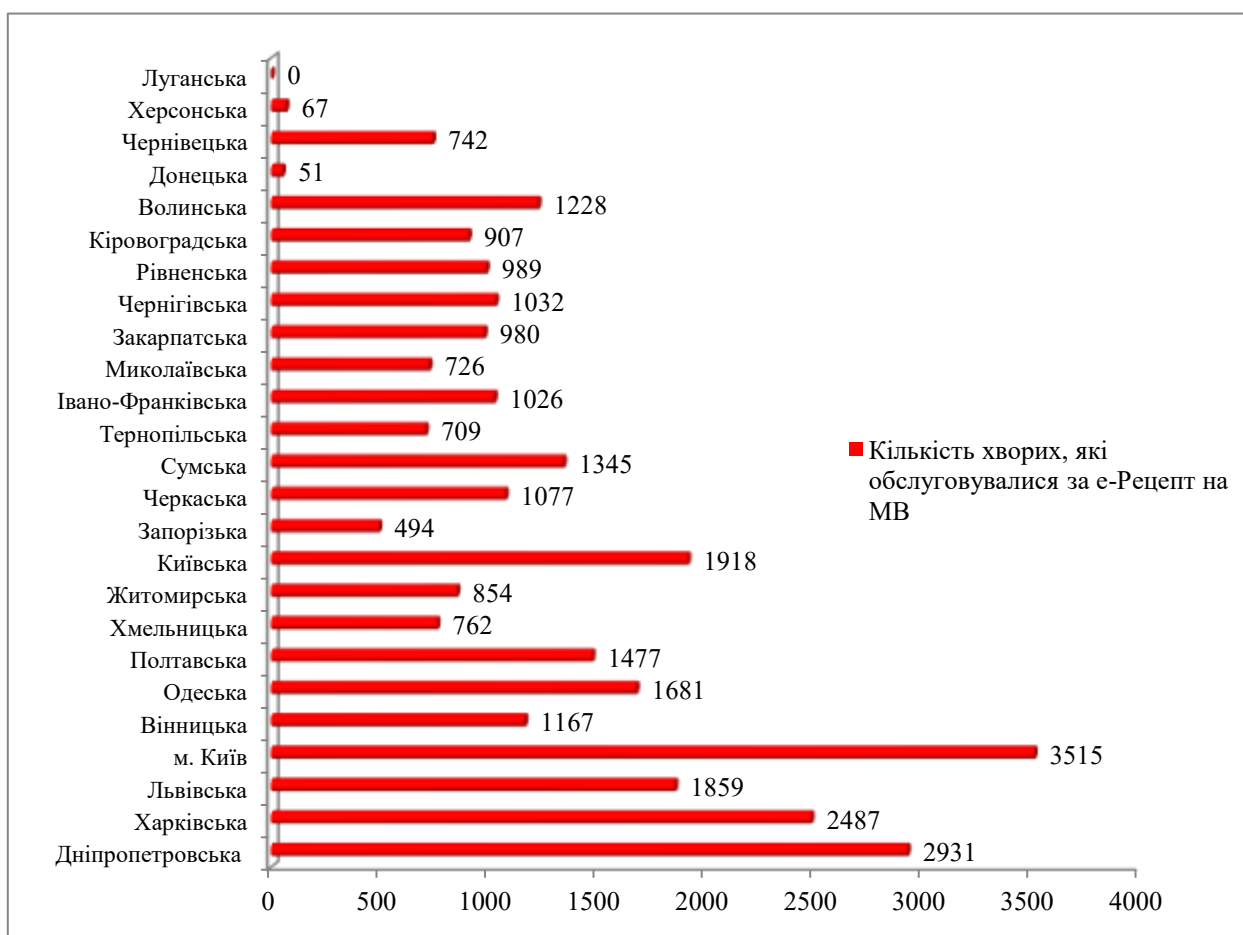

Рис. 4. Аналіз структури хворих на цукровий діабет, яким були виписані МВ (тест-смужки) за державною програмою «Доступні ліки» упродовж 2023-2025 рр. по різних регіонах України [5]

Враховуючи особливості регіонального розподілу кількості погашених рецептів на МВ та кількості хворих далі нами був розрахований показник кількості електронних рецептів, який припадає на одного хворого в країні, а також по різних її адміністративно-територіальних одиницях (таблиця 1). Показник кількості електронних рецептів, які припадали на одного хворого в Україні коливався у діапазоні даних від 2,10 у Запорізькій до 3,60 у Харківській області. Звертає на себе увагу, що у м. Київ (3515 пацієнтів) показник співвідношення електронних рецептів на одного хворого дорівнювало всього 2,94, на відміну від Харківської та Дніпропетровської областей, де цей показник складав 3,60 та 3,52 відповідно.

Таблиця 1

Результати аналізу стану фармацевтичного забезпечення пацієнтів з цукровим діабетом І типу з відпуску МВ за е-Рецептами протягом 2023-2025 рр. (станом на 25.11.2025 р.)

Адміністративно-територіальні одиниці країни	Показники аналізу				Кількість е-Рецептів /пацієнт
	Кількість погашених е-Рецептів на МВ		Кількість пацієнтів		
	млн грн	%	Особи	%	
м. Київ	8639	9,74	3515	11,70	2,94
Вінницька область	3505	3,95	1167	3,89	3,00
Волинська область	4004	4,52	1228	4,09	3,26
Дніпропетровська область	10326	11,65	2931	9,76	3,52
Донецька область	145	0,16	51	0,17	2,84
Івано-Франківська область	2679	3,02	1026	3,42	2,61
Житомирська область	2432	2,74	854	2,81	2,85
Закарпатська область	2324	2,62	980	3,26	2,37
Запорізька область	1038	1,17	494	1,66	2,10
Кіровоградська область	3023	3,41	907	3,02	3,33
Київська область	5422	6,12	1918	6,39	2,83
Луганська область	0,0	0,00	0,0	0,00	0,00
Львівська область	4555	5,14	1859	6,19	2,45
Миколаївська область	1830	2,06	726	2,42	2,52
Одеська область	5025	5,67	1681	5,61	2,99
Полтавська область	4886	5,51	1477	4,92	3,31
Рівненська область	2251	2,54	989	3,29	2,28
Сумська область	4223	4,76	1345	4,49	3,59
Тернопільська область	1777	2,00	709	2,36	2,50
Харківська область	8949	10,09	2487	8,28	3,60
Херсонська область	161	0,19	67	0,22	2,40
Хмельницька область	1992	2,25	762	2,55	2,61
Черкаська область	3823	4,32	1077	3,59	3,55
Чернівецька область	2309	2,60	742	2,48	3,11
Чернігівська область	3340	3,77	1032	3,43	3,24
ВСЬОГО	88658,0	100,0	30024,0	100,0	2,95

Необхідно також відміти, що у Сумській області, яка мала показник кількості електронних рецептів 4223 штуки та кількість пацієнтів 1345 осіб, показник співвідношення рецептів до кількості хворих наближувався до максимальних значень, а саме – 3,59. У Запорізькій, Херсонській та Донецькій

областях розрахований показник дорівнював значенню: 2,10; 2,40; 2,84 відповідно.

За даними проведених досліджень можна стверджувати, що в Україні питання організації рецептурного відпуску ЛЗ та МВ за державними гарантіями здійснюється на високому організаційному рівні, незважаючи на воєнний стан в країні та соціально-економічні негаразди. Можливість отримати необхідні ліки або МВ, які вкрай необхідні хворим на цукровий діабет є важливою запорукою у формуванні суспільної стабільності у державі [6-9].

Особливу актуальність реалізації цих державних гарантій має у тих регіонах країни, де населення постійно відчуває на собі вплив небезпечних факторів унаслідок воєнних подій [10, 11]. Задля вирішення питань фармацевтичного забезпечення населення з цих регіонів необхідно постійно переглядатися та модернізуватися всі державні програми або відповідні заходи у бік запровадження більш гнучких механізмів впливу на всі ланки товаропровідної мережі на ринку ліків та МВ.

Висновки.

1. Доведено, що включення до програми «Доступні ліки» МВ у 2023 р. стало важливим етапом її розвитку, що значно підвищило шанси хворих на цукровий діабет щодо отримання ефективної та доступної фармацевтичної допомоги, яка надається їм в амбулаторних умовах.

2. Встановлено, що з 2023 р. в Україні хворим на цукровий діабет було відпущено 405,1 тис. упаковок (20,2 млн МВ), які представляли на внутрішньому фармацевтичному ринку 16 фірм-виробників. Аптечним закладам НСЗУ з 2023 по 2025 р. (станом на 25.11.2025 р.) відшкодувала за відпуск вказаних МВ 85515,451 тис грн за 88658 електронними рецептами.

3. Доведена нерівномірність розподілу кількості погашених електронних рецептів на МВ в Україні, так перші три позиції займали Дніпропетровська (10326 е-Рецептів), Харківська (8949) області та м. Київ (8639). В свою чергу, менше всього було погашено в аптеках електронних рецептів у Запорізькій (1038), Херсонській (161) та Донецькій (145) областях.

4. Встановлено, що більше половини (55,69%) погашених електронних рецептів на МВ передбачали доплату з боку пацієнта у розмірі більше 200,0 грн. Позитивним, з соціально-економічної точки зору, є той факт, що 24,24% електронних рецептів, які погасили хворі на відпуск МВ відпускалися з аптечного закладу безкоштовно.

5. Доведено, що 18,9 тис. хворих (53,54%) на цукровий діабет I типу були вимушені доплатити з власної кишені за відпуск МВ за електронними рецептами більше 200,0 грн. Далі були представлені групи пацієнтів, які

отримували МВ безкоштовно (8,4 тис. осіб або 23,80%), а на третій позиції з істотним відривом були представлені хворі, як повинні були доплатити за відпущені тест-смужки до 100,0 грн (6,3 тис. хворих або 17,85%).

6. За даними аналізу кількості хворих, яким були виписані електронні рецепти на МВ упродовж 2023-2025 рр. встановлено, що по різних регіонах їх кількість істотно відрізняється. Трійку лідерів сформували м. Київ (3515 пацієнтів), Дніпропетровська (2931) та Харківська (2487) області, а найнижчі дані спостерігалися у Запорізькій (494), Херсонській (67) та Донецькій (51) областях.

7. Розрахований показник кількості електронних рецептів, які припадали на одного хворого на цукровий діабет по різних адміністративно-територіальних одиницях країни коливався у діапазоні значень від 2,10 у Запорізькій до 3,60 у Харківській області. Необхідно звернути увагу на значення цього показника у м. Київ (2,94). У областях, які мали найнижчі значення кількості погашених рецептів на МВ та кількості хворих на цукровий діабет вищевказаний показник дорівнював відповідно: Запорізька область – 2,10; Херсонська область – 2.40 ; Донецька область – 2,84.

Список використаних джерел.

21. Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 р. № 34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 13.04.2026).

22. З 1 жовтня пацієнти зможуть отримати інсуліни за програмою «Доступні ліки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-1-zhovtnya-paciyenti-zmozhut-otrimati-insulini-za-programoyu-dostupni-liki-nszu> (дата звернення: 13.10.2025).

23. Кірсанов Д. Хід реалізації пілотного проекту з відшкодування вартості препаратів інсуліну. *Щотижневик «Аптека»*. 2018. № 34(1155). URL: <https://www.apteka.ua/article/469217> (дата звернення: 11.03.2026).

24. Доступні ліки 2025: запроваджено нові переліки ліків та медичних виробів, які реімбурсуються. *Щотижневик «Аптека»*. 2025. № 36(1507). URL: <https://www.apteka.ua/article/729073> (дата звернення: 19.03.2026).

25. Електронний рецепт на медичні вироби: деталізація погашення. URL: <https://nszu.gov.ua/dashboards/elektronnii-recept-na-medicni-virobi-detalizaciia> (дата звернення: 13.10.2025).

26. Private provision of services in Ukraine: current challenges, future directions. Health policy papers series. Copenhagen : WHO Regional Office for

Europe, 2023. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/369383> (Date of access: 02.04.2026).

27. The World Bank and Ukraine: laying the groundwork for reconstruction in the midst of war. World Bank Group. Washington : World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/results/2023/11/30/the-world-bank-and-ukraine-laying-the-groundwork-for-reconstruction-in-the-midst-of-war> (Date of access: 12.04.2026).

28. З 1 жовтня пацієнти зможуть отримати інсуліни за програмою «Доступні ліки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-1-zhovtnya-paciyenti-zmozhut-otrimati-insulini-za-programoyu-dostupni-liki-nszu> (дата звернення: 13.10.2025).

29. Кірсанов Д. Хід реалізації пілотного проекту з відшкодування вартості препаратів інсуліну. *Щотижневик «Аптека»*. 2018. № 34(1155). URL: <https://www.apteka.ua/article/469217> (дата звернення: 23.03.2026).

30. ВООЗ та Світовий банк презентували звіт, що оцінює прогрес у впровадженні реформи фінансування української медичної системи в умовах війни. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vooz-ta-svitovij-bank-prezentuvali-zvit-sho-osinyuye-progres-u-vprovadzhenni-reformi-finansuvannya-ukrayinskoji-medichnoyi-sistemi-v-umovah-vijni> (дата звернення: 09.04.2026).

31. Доступні ліки 2025: запроваджено нові переліки ліків та медичних виробів, які реімбурсуються. *Щотижневик «Аптека»*. 2025. № 36(1507). URL: <https://www.apteka.ua/article/729073> (дата звернення: 05.04.2026).